

Margaretha af Ugglas: Utrikesdeklarationen 1992

Talare

Margaretha af Ugglas
Utrikesminister

Datum

26 februari 1992

Plats

Stockholm

1 Fru talman! Ärade ledamöter!

Sedan riksdagen förra gången samlades för att debattera vårt lands utrikespolitik har fundamentala förändringar inträffat som inte bara påverkar Europas karta,
5 utan också vårt sätt att betrakta omvärlden. Efterkrigstiden har gått in i ett nytt skede.

Västeuropa har tagit ytterligare ett viktigt steg mot en europeisk union genom deklarationen från Europeiska rådets möte i Maastricht. Den vision av
10 europeiskt samarbete som kodifierades i Romfördraget har visat sin livskraft inte bara genom att skapa ekonomisk dynamik hos vår kontinent, utan också genom att verka som en motor för frihet och demokrati i hela Europa. Genom vår medlemsansökan i Europeiska gemenskapen, som stöds av en bred majoritet i riksdagen, har vi gjort klart att vi fullt ut vill delta i den framväxande
15 Europeiska unionen.

EG och EFTA har avslutat förhandlingarna om att upprätta ett gemensamt europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES. Inom detta område etableras
20 från nästa år fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer inom världens största enhetliga marknad på 380 miljoner människor. För svensk del innebär EES ett viktigt steg på vägen mot medlemskap i EG.

I Östeuropa har vi bevittnat en revolution. Sovjetunionen har upplösts och de republiker som däri ingick har frigjorts med demokrati, marknadsekonomi och
25 fredliga förbindelser med omvärlden som sin målsättning. De nya eller nyupprättade staterna i öster är på väg att bli fullvärdiga deltagare i det europeiska samarbetet. Konturerna till en ny samarbets- och säkerhetsarkitektur avtecknar sig i Europa. Efter att ha förlamats av det kalla kriget kan Förenta nationerna äntligen börja fungera som det instrument för fred och samarbete
30 som stadgan avser.

35 Revolutionen i öster innebär att det säkerhetspolitiska läget i Europa avsevärt förbättrats. Risken för en stormaktskonflikt förefaller i dag avlägsen. Hotet om ett kärnvapenkrig har kraftigt reducerats.

40 Detta innebär inte att alla hot eliminerats. Kriget i Persiska viken har klargjort för envar vad som kan hända när en hänsynslös ledare förfogar över massförstörelsevapen. Inbördeskriget i det sönderfallande Jugoslavien har givit ett tragiskt scenario för en konflikt på närmare håll.

45 Även utanför Europa har vi under senare år kunnat se en glädjande utveckling mot demokrati och marknadsekonomi. Jag tänker främst på Latinamerika, men också på delar av Asien och Afrika. Den andra världens sammanbrott kan få positiva följder för den tredje världen genom att ideologiska motsättningar i mindre grad kommer att hämma den ekonomiska och sociala utvecklingen.

50 Även om vi tycks leva i en bättre värld i dag än bara för ett år sedan, kvarstår en rad problem - regionala konflikter och globala överlevnadsfrågor. I sitt slutanförande påpekade FN:s avgående generalsekreterare Pérez de Cuellar att det kalla kriget dolt en rad andra verkligheter som är djupt rotade i mänsklighetens villkor. Det är dessa verkligheter vi nu måste ta oss an med förnyade ansträngningar.

55 Trots en ljusare politisk utveckling i världen och betydande ekonomiska och sociala framsteg i många utvecklingsländer kvarstår det faktum att över en miljard människor, var femte individ, lever i djup fattigdom. Befolkningen i dessa länder ökar snabbt. Ekonomiska och kulturella skillnader mellan olika regioner kan hota en fredlig utveckling.

60 Sverige söker med sitt bistånd i samverkan med andra länder främja en långsiktig utveckling som förmår höja de fattiga ländernas levnadsnivå. Samtidigt som vi står fäst vid att en procent av vår bruttonationalinkomst skall gå till utvecklingsbistånd lägger vi om biståndspolitiken i riktning mot ett väsentligt starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi. Sverige förblir en aktiv partner i utvecklingsländernas ansträngningar att åstadkomma bättre levnadsbetingelser för sin befolkning.

Europapolitiken står inte i motsättning till Sveriges engagemang i andra delar av

världen. Vi kan inte avskärma oss från förhållandena i andra länder, vare sig de geografiskt befinner sig nära eller långt borta. Världens länder har ett gemensamt ansvar för att finna former att stimulera utveckling och minska välståndsklyftorna.

75

Hjälpen till utvecklingsländerna och till länder i Central- och Östeuropa har både en materiell och en icke-materiell sida. Dels handlar det om överföring av pengar, varor och teknik, dels om mänskligt engagemang. Dessa två aspekter får inte frikopplas från varandra.

80

Denna vinter har vi öppet konfronterats med svält och nöd i våra egna grannländer. Genom katastrofbistånd har vi försökt lindra den akuta nöden. På sikt krävs emellertid en annan typ av åtgärder för att skapa ekonomisk och politisk stabilitet. Sovjetkommunismen har lämnat ett tragiskt arv av ekonomiskt kaos, energikris, miljöskador och undertryckta etniska konflikter. Som vi redan bevittnat är övergången från diktatur och socialistisk ekonomi till demokrati och marknadsekonomi både smärtsam och komplicerad.

85

Sverige kan och bör lämna ett väsentligt bidrag till de nyligen befriade nationerna i Central- och Östeuropa i deras omvandlingsprocess. Regeringen föreslår därför att resurserna för detta samarbete tredubblas under den närmaste treårsperioden. Inom denna ram avser vi att prioritera Estland, Lettland, Litauen, S:t Petersburgsområdet och Polen - alla grannar vid Östersjön.

90

Vi känner ett särskilt ansvar för de baltiska staterna. För att åstadkomma en rimlig koncentration av den svenska hjälpen söker vi lägga tyngdpunkten på valutastöd, återupprättandet av rättsstaten och demokratin, införandet av marknadsekonomi och dess institutioner, uppbyggandet av fungerande familjejordbruk, stärkandet av enskild företagsamhet samt förbättrandet av kärnkraftssäkerheten.

100

De största resurserna går till kunskapsöverföring. Denna bygger i hög grad på det mänskliga engagemang som spelar en avgörande roll för att biståndet till Baltikum och Östeuropa skall bli framgångsrikt.

105

Under det gångna året har vi bevittnat hur många enskilda människor, organisationer, kommuner, företag och läroinstitutioner tagit initiativ för att hjälpa de baltiska folken och innevånarna i S:t Petersburg. Deras

110 engagemang ger inte bara liv och blod åt samarbetet mellan våra länder. Det
skapar också nära och stabila grannrelationer.

Även om Oberoende Staters Samvælde i sig utgör en övergång från ett system till
ett annat, består det till stor del av nationer som har en egen identitet. Under
115 december och januari erkände Sverige de självständiga stater som ingår i detta
statsförbund. Vi hoppas på goda förbindelser med dessa länder, av vilka några
ligger i vårt grannskap.

Sovjetunionens sammanbrott skedde i stort sett i fredliga former, trots de stora
120 latent spänningar som fanns inkapslade i denna konstgjorda statsbildning. Att
efterträdarstaterna deltar i det internationella samarbetet och vinnlägger sig om
att uppfylla ingångna avtal kommer att vara av största betydelse för den
fortsatta stabiliteten i vår region.

125 I kraft av sin stora befolkning, sitt väldiga territorium och sina omfattande
resurser förblir Ryssland en militär stormakt. En ekonomisk reformpolitik som
misslyckas och leder till ett återfall i auktoritära mönster samt spänningar
mellan delar av den f.d. sovjetiska krigsmakten utgör de största
säkerhetspolitiska hoten på kort sikt. Även om vi verkar för en positiv
130 utveckling måste vi ha beredskap för bakslag.

I de baltiska staterna finns fortfarande betydande f.d. sovjetiska stridskrafter.
Eftersom denna närvaro inte regleras av bilaterala avtal utgör den en anomali i
dagens Europa. Vi förväntar oss att den nya ryska regeringen kommer att verka
135 för ett snabbt och konkret resultat av de förhandlingar som skall reglera
tillbakadragandet.

Till skillnad från sovjetimperiets förhållandevis fredliga avveckling kunde
Jugoslavien inte upplösas utan uppsplitande etniska konflikter. För en månad
140 sedan erkände Sverige Slovenien och Kroatien. Sedan ESK och EG trots
intensiva ansträngningar inte förmått vinna alla parter för en varaktig lösning av
konflikten i Kroatien står nu förhoppningarna till en fredsbevarande FN-styrka.
Sverige är ett av de länder som bidrar till denna.

145 Medan vi bevittnar en uppsplittring av Östeuropa fortsätter integrationen i
Västeuropa. I Maastricht i december förra året tog EG-länderna ett viktigt steg
mot en fortsatt fördjupning av sin gemenskap. Färdriktningen stakades ut mot

målet, ett allt fastare förbund mellan Europas länder och folk.

150

Bl.a. utformades ramarna för en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige har ett starkt intresse av att så snabbt som möjligt kunna medverka i Europeiska unionens utveckling. Vi är övertygade om att vi kan ge viktiga politiska och ekonomiska bidrag till Unionens, och därmed hela Europas, framtid.

155

Genom Maastrichtbesluten öppnades också möjligheten för snara medlemskapsförhandlingar med Gemenskapen. Regeringen kommer att med kraft verka för att Sverige skall bli fullvärdig medlem i januari 1995. Europeiska rådets möte i Lissabon i slutet av juni kan ge viktiga impulser till denna tidtabell.

160

Den snabba utvecklingen i Europa påverkar naturligtvis också det nordiska samarbetet. Danmark deltar sedan två årtionden fullt ut i den europeiska integrationen. Sverige och snart även Finland söker medlemskap, medan man i Norge intensivt diskuterar medlemskapsfrågan. Hela Norden utom Island kan således komma att ingå i Europeiska unionen i mitten av detta årtionde.

165

Detta innebär inte att förutsättningarna för ett nordiskt samarbete försvinner, snarare att det kommer att bedrivas också inom en europeisk ram. De nordiska statsministrarna har tillsatt en utredning av det nordiska samarbetet, som under året kommer att resultera i förslag till reformer.

170

Ett vidgat samarbete mellan kuststaterna kring Östersjön håller gradvis på att växa fram. Om en vecka äger ett utrikesministermöte rum i Köpenhamn som skall ägnas det framtida Östersjösamarbetet. Därvid kommer bl.a. ett särskilt Östersjöråd att upprättas. Sverige avser att aktivt bidra till detta första, breda tankeutbyte mellan marknadsekonomierna och reformekonomierna bland Östersjöns strandstater.

175

Central- och Östeuropas närmande till väst och de allt starkare integrationssträvandena i Västeuropa har delvis gjutit liv i gamla samarbetsstrukturer, delvis skapat nya. Nu avtecknar sig ett dynamiskt mönster av multilaterala och bilaterala kontakter, som utgör det stoff med vilket den framtida europeiska samarbets- och säkerhetsstrukturen kommer att vävas. Arten av dessa kontakter - ekonomiska, säkerhetspolitiska, sociala, kulturella - demonstrerar med all tydlighet att det nya Europa kommer att söka sin trygghet i ett vidgat säkerhetsbegrepp.

185

Grundvalen här till lades vid ESK:s toppmöte i november 1990, då deltagarna
190 undertecknade "Parisstadgan för ett nytt Europa". I denna förband sig alla
parter att verka för demokrati, mänskliga rättigheter och en fri
marknadsekonomi. Därmed bekände sig alla Europas stater för första gången till
gemensamma värderingar. Därmed blev också ett verkligt samarbete möjligt.

195 Efter Parismötet har ESK för första gången sedan sin tillkomst utvecklat egna
institutioner, av vilka den viktigaste är ministerrådet. Dess andra möte ägde rum
i Prag i slutet av förra månaden och nästa går av stapeln i Stockholm i december.
Detta innebär att Sverige blir ordförandeland efter Tjeckoslovakien. Mot denna
bakgrund känner vi ett särskilt ansvar för att ytterligare intensifiera våra insatser
200 i ESK-processen.

Vid ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors, som inleds nästa månad, kommer
Sverige att aktivt delta i ansträngningarna att förbättra organisationens
beslutsförmåga och utöka dess konfliktlösande verksamhet. ESK är det enda
205 europeiska forum som har ett allomfattande medlemskap och en allomfattande
dagordning. En helt annan sak är att andra organisationer för närvarande står
bättre rustade att handla operativt. Samtidigt som ESK håller på att stärka sina
egna mekanismer och beslutsformer förbättras också samarbetet med dessa
organisationer.

210 Inom ramen för Europeiska unionen kommer ett antal länder att bedriva ett
försvarspolitiskt samarbete i VEU, Väst europeiska unionen. Ett utbyggt
samarbete med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa är en viktig del
av dess uppgifter. Också NATO håller på att få en ny roll genom det
215 säkerhetspolitiska samarbetet med dess forna fiender inom det nyetablerade
Nordatlantiska samarbetsrådet, NACC. Många av de central- och östeuropeiska
länderna eftersträvar i dag medlemskap i NATO som den yttersta garantin för
sin säkerhet.

220 EG:s och EFTAs utvidgade ekonomiska samarbetsrelationer med Östeuropa är
också av utomordentlig vikt för den framtida stabiliteten och säkerheten i
regionen. Detsamma gäller Europarådets verksamhet för att stärka den
demokratiska processen, de rättsliga institutionerna och respekten för de
mänskliga rättigheterna. All denna verksamhet står på Parisstadgans grund.

225

Exakt hur detta övergripande europeiska samarbete kommer att forma sig under innevarande omställningsperiod efter blockmotsättningarnas upphörande är svårt att bestämt uttala sig om i dag. Vad vi i dag kan ange är ett antal
230 utgångspunkter för vår säkerhetspolitik. Dess hårda kärna är fortfarande den militära alliansfriheten med skyldighet att upprätthålla en betryggande självständig försvarsförmåga för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av ett krig i vårt närområde.

235 Det finns ingenting i dagens europeiska process som fritar oss från vårt ansvar att med ett oberoende försvar självständigt skydda vårt stora luft-, sjö- och landterritorium. Härigenom bidrar vi också till stabiliteten i Nordeuropa.

Eftersom vi inte vet vad framtiden kan innebära har vi ingen anledning att
240 stänga några dörrar. Det är ett starkt svenskt intresse att fullt ut delta i utbyggnaden av det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom såväl Europeiska unionen som ESK i syfte att bygga upp en fungerande europeisk säkerhetsordning. Detta innebär att den europeiska identiteten i vår utrikes- och säkerhetspolitik gradvis kommer att bli av allt större betydelse.

245 Som ett utslag av den ökade säkerhetspolitiska samsynen i Europa kommer ett europeiskt säkerhetsforum att inrättas efter ESK:s uppföljningsmöte i Helsingfors. Detta blir ett forum för dialog och förhandlingar om rustningskontroll och andra säkerhetsfrågor, som i många fall kommer att avse
250 ett geografiskt område som sträcker sig från Vancouver till Vladivostok.

Sannolikt kommer dagordningen för detta forum inte bara att omfatta traditionella ESK-frågor som förtroendeskapande åtgärder och nedskärning av konventionella stridskrafter. Frågor om icke-spridning och internationell
255 vapenhandel kommer troligen att spela en allt större roll.

Detta är problem som är centrala för svensk säkerhets- och nedrustningspolitik. Regeringen undersöker för närvarande nya möjligheter att i samarbete med andra länder och berörda internationella organisationer förhindra spridningen
260 av kärnvapen, kärnvapenteknologi och klyvbart material samt andra massförstörelsevapen. De mest angelägna åtgärderna rör utformningen av svenskt stöd till de f.d. sovjetrepubliker som söker eliminera kärnvapen och kemiska vapen på sitt territorium och ökade svenska insatser för att åstadkomma bättre säkerhet hos kärnkraftsanläggningarna i Baltikum, Ryssland

och Ukraina. Vi kommer också att verka för att ett heltäckande avtal om förbud mot kemiska vapen sluts under 1992 och för att stärka existerande kontrollregimer för alla kategorier av massförstörelsevapen.

270 Inom FN-systemet fortsätter regeringen att driva en aktiv politik på nedrustnings- och rustningskontrollområdet. Nu när den bipolära blockuppdelningen upphört har Förenta nationerna avsevärt bättre möjligheter att genomföra stadgans principer och syften och skapa en säkrare värld. Säkerhetsrådets ökade intresse för att förhindra spridningen av
275 massförstörelsevapen visar att FN kan spela en viktig roll i centrala nedrustningsfrågor, även om stormakternas kärnvapennedskärningar sker i bilaterala eller unilaterala former.

Som en demonstration av FN:s ökade betydelse efter det kalla krigets slut
280 samlades medlemmarna av FN:s säkerhetsråd till ett toppmöte i New York den sista januari i år. Vid detta möte antog de en deklaration som betonade vikten av FN:s fredsskapande verksamhet och uppdrog åt generalsekreteraren att undersöka hur världsorganisationens kapacitet på detta område kan stärkas.

285 Många av deklarationens tankar kring stärkandet av FN:s konfliktförebyggande förmåga sammanfaller med vad de nordiska länderna tidigare rekommenderat, senast i ett gemensamt uttalande vid det nordiska utrikesministermötet i Reykjavik i januari. Om Sverige får stöd för sin kandidatur till en plats i säkerhetsrådet 1993-94 kan vi där aktivt verka för att omsätta de nya åtgärderna
290 i praktiken.

I en enhälligt antagen resolution har 1990-talet utropats till Förenta nationernas folkrättsårtioende. Sverige och de övriga nordiska länderna har definierat några hörnstenar för arbetsprogrammet, såsom respekt för rättsstatens principer och
295 villighet att lösa internationella tvister med fredliga medel.

Den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i världens alla delar. Frågan om ett lands utveckling kan inte skiljas från den om befolkningens mänskliga rättigheter. Sverige verkar för
300 att FN skall spela en växande roll i främjandet av de mänskliga rättigheterna och välkomnar en utveckling i denna riktning. Vid sidan av naturkatastrofer och svält är krig, massivt våld och rättslöshet orsaken till de stora flyktingströmmar vi bevittnat under senare år.

Trots att säkerhetsrådet på senare tid demonstrerat en ny anda av samarbete och handlingskraft, kvarstår alltjämt ett antal konflikter på den internationella dagordningen. Jag tänker bl.a. på Afrikas Horn, Afghanistan, Västra Sahara och Cypern. Gemensamt för dem alla är att FN kan spela en betydelsefull roll för
 310 deras lösning. Den avgående generalsekreterarens intervention i den utdragna konflikten i El Salvador, liksom de pågående ansträngningarna att lösa konflikten i Cambodja, utgör exempel på kreativa, fredsskapande insatser.

Sydafrikas omvandling utgör en dynamisk och i sina huvuddrag löftesrik
 315 process. Den har hittills lett till att apartheidsystemets grundläggande rasåtskiljande lagar avskaffats. Å andra sidan är den konstitution som förvägrar befolkningsmajoriteten rösträtt fortfarande i kraft. En svensk parlamentarisk delegation har just besökt Sydafrika med uppgift att ge regeringen ett fördjupat underlag för utformningen av den svenska Sydafrikapolitiken.
 320 Händelseutvecklingen i landet avgör när Sverige kan börja upphäva sina sanktioner.

I vissa fall är beklagligtvis FN:s möjligheter till effektivt handlande av olika skäl begränsade. I Mellanösternkonflikten har världsorganisationen, särskilt
 325 generalförsamlingen, länge betraktats med misstänksamhet av en av konfliktens parter. Förhoppningsvis kan de nya strömningarna i världsorganisationen bidra till att skingra denna misstänksamhet och öka FN:s möjligheter att spela en konstruktiv roll i sammanhanget. Den drivande motorn bakom den regionala fredskonferensen för Mellanöstern har hittills varit Förenta staterna. Sverige
 330 stödjer den bräckliga fredsprocess som äntligen har kommit i gång. Varje nytt förhandlingsmöte innebär ett litet steg i riktning mot fred och försoning mellan parterna.

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen är den första riktigt
 335 framgångsrika regionala samarbetsordning av den typ som FN-stadgan uppmuntrar i sitt åttonde kapitel. Mellanöstern är ett område som skulle kunna dra stor nytta av ett liknande regionalt arrangemang. Den svenska regeringen stödjer strävandena till multilateralt samarbete inom ramen för fredsprocessen och är uppmärksam på möjligheterna att bidra till denna utveckling.

Mellanöstern är granne med Europa, och instabilitet i detta område innebär ett hot mot stabiliteten i vår egen region. Ett starkt och brett samarbete mellan

regionerna kan bidra till en fredlig utveckling.

345

Vad vi kommer att se i framtiden är troligen en starkare integration av regionerna och ett stärkande av länkarna mellan dem. Då Europeiska unionen genom integration och samverkan tillväxer i kraft kommer den också mera effektivt att kunna fungera som motor vad gäller att överbrygga klyftorna till de
350 fattigare delarna av världen. Sverige vill verka för ett Europa som är öppet mot sin omvärld.

Frihandeln har en avgörande betydelse för tillväxt i alla länder. Det internationella handelssystemet, som bygger på allas fördelar av konkurrens och
355 handel, måste därför försvaras och vidareutvecklas. Sverige deltar aktivt i ansträngningarna att föra de internationella förhandlingarna i GATT om ett förbättrat och utvidgat internationellt frihandelssystem till en lyckosam avslutning.

360 När det gäller de fattiga ländernas utveckling finns en växande medvetenhet om den fria marknadens möjligheter att maximalt nyttiggöra tillgängliga resurser. Flera asiatiska länder har demonstrerat att det går att bryta fattigdomsspiralen genom ett ökat deltagande i världsekonomin. Den tunga skuldbördan i många u-länder kan emellertid utgöra ett allvarligt hinder för ekonomisk och social
365 utveckling.

Det förbättrade internationella klimatet har ökat FN:s möjligheter till insatser också på det ekonomiska och sociala området. Samtidigt krävs vissa organisatoriska förändringar för att FN skall kunna spela den ledande
370 utvecklingspolitiska roll som ligger i linje med stadgans syften. Sverige deltar aktivt i ansträngningarna att förbättra världsorganisationens förmåga i detta avseende.

Fru talman!

375

Allt fler frågor kräver i dag ett effektivt internationellt samarbete. Vi lever i en värld av växande ömsesidigt beroende. På miljöns område framstår det ömsesidiga behovet särskilt tydligt. Regionala och globala miljöproblem måste lösas i mellanstatligt samarbete. Dessa frågor står högt på regeringens
380 dagordning. FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro i sommar kan få stor betydelse för ansträngningarna att lösa akuta miljöproblem som

växthuseffekten och uttunningen av ozonlagret. Dessutom skall ett konkret handlingsprogram utformas med syfte att säkerställa världens ekologiska bas för kommande generationer.

Det blir vår gemensamma förmåga att handskas med de långsiktiga problemen inom det globala samarbetssystemets ram som avgör om kommande generationer skall kunna leva i vår värld under drägliga förhållanden.

Sverige kommer att axla sitt ansvar. Vi har en mycket intensiv utrikespolitisk period framför oss, både regionalt och globalt, genom vår medlemskapsansökan i EG, genom vårt kommande ordförandeskap i ESK och genom vår kandidatur till FN:s säkerhetsråd.

Källa

<div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-16) </div>

Taggar

Moderaterna, Politiska tal, Riksdagen, Utrikesdeklaration

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/margaretha-af-ugglas-utrikesdeklarationen-1992>